

DANIEL DEFOE

Iliustravo Robert Ingpen

ROBINZONAS KRUZAS

ROBINZONAS KRUZAS

Versta iš
Daniel Defoe
ROBINSON CRUSOE
Palazzo Editions Limited, London, 2020

*Ši knyga skiriama dailininko provaikaičiams Rouzei, Nikolui,
Hadsonui ir Indianai Kytingams*

Anglų džentelmeno, rašytojo, verslininko, politiko ir slaptojo karaliaus agento Danielio Defoe (1660–1731) žymiausias kūrinys „Robinzonas Kruzas“ tapo tikra nuotykių klasika, kurią su malonumu skaito tiek vaikai, tiek suaugusieji. Romane įtaigiai pasakojama jūreivio, patekusio į negyvenamą salą ir ilgus metus joje išgyvenusio, istorija. Pasakojimas apie paprastą žmogų, sugebėjusį atlaikyti ypatingus likimo išbandymus ir prisitaikyti prie ekstremalių sąlygų, neprarandant tikėjimo, vilties ir vidinės stiprybės, įkvepia iki šiol.

Knygą iliustravo australų dailininkas Robertas Ingpenas, už viso gyvenimo kūrybą apdovanotas Hanso Christiano Anderseno medaliu. Šio iliustruoto leidimo tekstą nežymiai sutrumpino ir jaunesniam skaitytojui pritaikė Gemma Farr.

Kitos Roberto Ingpeno iliustruotos knygos:

„Vėjas gluosniuose“	„Tomo Sojerio nuotyčiai“
„Nuostabusis Ozo šalies burtininkas“	„Kalėdų giesmė“
„Aplink Žemę per 80 dienų“	„Paslaptingas sodas“
„Piteris Penas ir Vendė“	„Pinokio nuotyčiai“
„Alisa Stebuklų šalyje“	„Džiunglių knyga“
„Alisa Veidrodžio karalystėje“	„Spragtukas ir pelių karalius“
„Lobių sala“	„Guliverio kelionė“

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

Antrasis leidimas
Tekstas, Daniel Defoe, 1719
© Iliustracijos, Robert Ingpen, 2020
Lietuvių kalba išleista susitarus su *Palazzo Editions Ltd*,
Londonas, Jungtinė Karalystė.
Visos teisės saugomos.
© Vertimas į lietuvių kalbą, Viktorija Uzėlaitė, 2020
© Leidykla „Nieko rimto“, 2024

ISBN 978-609-441-682-8

Redaktorė MIMOZA Kligienė
Korektorė Goda Baranauskaitė-Dangovienė
Maketavo Miglė Dilytė
Tiražas 1150 egz.
Išleido leidykla „Nieko rimto“
Dūmų g. 3A, LT-11119 Vilnius
www.niekorimto.lt
Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

DANIEL DEFOE

ROBINZONAS KRUZAS

Iliustravo Robert Ingpen
Iš anglų kalbos vertė Viktorija Uzėlaitė

Vilnius
2024

TURINYS

IŠVYKIMAS

7

NELAIMINGAS VERGAS

12

KELIONĖ Į AFRIKĄ

16

ATSIŠVEIKINIMAS SU BRAZILIJA

20

NEGYVENAMOJE SALOJE!

28

PASTOGĖ

33

GERA IR BLOGA

41

ŽEMĖS DREBĖJIMAS

IR KARŠTLIGĖ

47

EKSPEDICIJA

53

KITAS SALOS KRAŠTAS

57

JAVŲ AUGINIMAS

61

SUNKUS PUODŽIAUS AMATAS

67

KVAILIO LAIVAS

71

LAIMINGAS VISAVERTIS

GYVENIMAS

75

KELIONĖ APLINK SALĄ

80

SVEIKAS GRĮŽĘS NAMO

86

KARALIUS IR JO VALDINIAI

91

NE VIENAS

96

STATAUSI TVIRTOVĘ

101

AR TURIU TEISĘ?

108

MILŽINO OLA

113

SVETIMI KRANTE

118

TURINYS

SUDUŽUSIAME LAIVE 123	LAIVO ĮGULA LENKIASI MAN 186
BEMIEGĖ NAKTIS 130	SUMANYMAS UŽGROBTI LAIVĄ 194
PENKTADIENIS 135	IŠGELBĖTASI! 200
PENKTADIENIS SALOJE 144	SVETIMI KRAŠTAI 205
PENKTADIENIO ISTORIJA 149	KELIONĖ ŽEME 211
MUDU SU PENKTADIENIU STATOME VALTĮ 154	VILKAI KALNUOSE 214
KANOJOS GRĮŽTA! 162	ŠAUKIA NAUJI NUOTYKIAI 220
NEBE VIENAS 169	ŽODYNĖLIS 222
PABĖGIMO IŠ SALOS PLANAS 174	DANIELIS DEFO 224
NAUJI PRIEŠAI, NAUJI BIČIULIAI 179	

1

IŠVYKIMAS

Gimiau 1632 metais Jorke. Mano tėvas buvo iš Brėmeno, pavarde Kroicneris, bet žmonės, kad būtų lengviau ištarti, praminė jį Kruzu. Jis vedė mano motiną, kilusią iš garbingos Robinzonų šeimos. Taip ir tapau Robinzonu Kruzu.

Buvau trečias jų sūnus ir tėvas karštai troško, kad tapčiau teisininku. Deja, nuo pat mažumės buvau įsikalęs į galvą, kad keliausiu jūra, ir žinojau, kad kitoks gyvenimas manęs netenkintų. Tėvas griežtai prieštaravo mano sumanymui, o mama maldavo nebūti jūreivių. Tiesą sakant, visi bičiuliai siūlė rinktis geresnį kelią. Dažnai susimąstau, ar tik jie nenujautė, kokie vargai manęs laukia.

Vieną rytą tėvas pasišaukė mane į savo kambarį ir pabandė perkalbėti, tvirtindamas, kad į nuotykius leidžiasi tik beviltiški skurdžiai arba turtuoliai, kurie nori išgarsėti, išmėginti savo laimę ir sumanumą. Tėvas aiškino, kad aš esu per vidurį, taigi vieni yra gerokai žemiau už mane, o kiti – gerokai aukščiau. Jis tikino, kad tokio gyvenimo mums visi pavydi; kad karaliai dažnai skundžiasi, kaip bloga yra gimti didiems darbams, ir svajoja būti viduryje tarp dviejų kraštutinių; kad išminčiai meldžia neturėti turtų, bet ir neskursti.

Tėvas pareiškė, kad uždrausdamas man plaukti į jūrą padarytų gerą darbą ir paskui nesijaustų kaltas dėl mano negandų. Jei nepaklusčiau jam ir padaryčiau kvailystę, gailėčiausi visą gyvenimą, ir niekas man nepadėtų parsirasti namo.

Vėliau paaiškėjo, kad šie žodžiai buvo tikra tiesa, nors andai net pats tėvas to nežinojo. Tai taręs jis iš sielvarto apsipylė ašaromis ir nieko daugiau nebegalėjo pasakyti.

Mane iki širdies gelmių sujaudino tėvo rūpestis ir aš pasiryžau nebegalvoti apie keliones, o ramiai gyventi namie, kaip jis pageidavo. Deja, po kelių dienų mano ryžtas išgaravo, o po poros savaičių nusprendžiau pabėgti iš namų!

Pasisakiau mamai, kad visos mano mintys sukasi tik apie platųjį pasaulį ir kad nenurimsiu, kol jo nepamatysiu, taigi verčiau tegu ji mane palaimina, kad nebūčiau priverstas eiti prieš jos valią. Paprašiau jos pasikalbėti su tėvu, kad jis išleistų mane į vieną vienintelę kelionę; jei man nepatiks, niekada niekur nebeplauksiu. Be to, pasižadėjau grįžęs itin stropiai dirbti ir atsigriebti už prarastą laiką.

Mama labai nusiminė ir pasakė, kad net neverta leisti į kalbas su tėvu. Ir kaip aš po pokalbio su juo dar galys maštyti apie tokius dalykus? Trumpai tariant, jei aš noris susigadinti gyvenimą, man jau niekas nebepadės.

Vis dėlto mama išpildė mano prašymą ir pasikalbėjo su tėvu. Šis atsiduso ir tarė:

– Jei tas vaikėzas liktų namie, gal ir būtų laimingas, bet jei iškeliaus, taps labiausiai apgailėtiniu žmogumi pasaulyje.

Nebuvau tvirtai apsisprendęs pabėgti, bet taip jau nutiko, kad vieną dieną nuvykau į Halą. Vienas mano bičiulis ketino tėvo burlaiviu plaukti į Londoną ir pasiūlė palaikyti jam draugiją. Nebeatsiklausiau nei tėvo, nei mamos – net žinios jiems neperdaviau. Pamaniau sau, tegu patys aiškinasi, kur prapuoliau. Taigi 1651 metų rugsėjo pirmą dieną nelaimingą valandą įsėdau į laivą ir išplaukiau į Londoną. Turbūt nė vienam jaunam nuotykių ieškotojui negandos neprasidėjo taip greitai ir nesitęsė taip ilgai. Vos tik laivas paliko Hamberio estuariją, pakilo baisus vėjas ir didžiulės bangos. Jūra plaukiau pirmą kartą, todėl siaubingai blogavau ir bijojau. Nuoširdžiai gailėjausi savo poelgio. Prisiminiau visus gerus tėvų patarimus, tėvo ašaras ir mamos maldavimus; jaučiausi be galo kaltas, kad nepaisiau jų ir nieko nepranešęs dingau iš namų.

Audra vis stiprėjo, ritosi galingos bangos, nors jos toli gražu nebuvo tokios šiurpios, kokias teko išvysti vėliau. Tačiau tuo metu jūroje buvau naujokas, taigi neregėjęs nieko panašaus. Kaskart priartėjus bangai išsigąsdavau, kad ji mus praris, o laivui krentant nuo keteros į pragarmę manydavau, kad niekada nebeiškilsime. Daugybę kartų pasižadėjau, kad jei kaip nors pasieksiu sausumą, keliausiu tiesiai namo pas tėvą ir gyvenime nebekelsiu kojos į laivą; kad paklausysiu jo patarimo ir neberizikuosiu patirti tokio vargo.

Taip išmintingai ir blaiviai maščiau tol, kol tęsėsi audra, bet kitą dieną jūra aprimo ir atėjo gražus vakaras. Saulėlydis buvo giedras giedras, toks pat išaušo ir kitas rytas. Vėjas nepūtė, jūra buvo rami, švietė saulė – tokio nuostabaus vaizdo gyvenime nebuvau regėjęs.

Naktį išmiegojau puikiai, jūrligė nebevargino, tad jaučiausi nepaprastai laimingas. Žvelgiau į jūrą, kuri dar vakar taip baisiai bangavo, ir stebėjausi, kaip ji per tokį trumpą laiką visiškai nurimo. Ir tada prie manęs priėjo bičiulis.

– Na, Bobai, – patapšnojo jis man per petį, – kaip jautiesi? Turbūt vakar vakare išsigandai vėjelio?

– Sakai, vėjelio? – nusijuokiau. – Tai buvo siaubinga audra!

– Tu tai vadini audra? – atkirto jis. – O ne, Bobai, tai net nepanašu į audrą, bet ko norėti iš ką tik iškepto jūreivėlio. Eikš, susitaisykime dubenį punšo ir užmirškime visa tai. Ar matai, koks šiandien puikus oras?

Išgėrėme punšo ir aš apsvaigau; tą vakarą užmiršau savo pasiryžimą grįžti namo. Kaip greitai nutyko jūra, taip greitai atsikračiau baimės, kad mane paris bangos. Iškrito iš galvos visos priesaikos ir pažadai, kuriuos buvau davęs ištiktas negandų.

Tačiau geri orai tęsėsi neilgai. Maždaug po savaitės mus ištiko dar viena, daug baisesnė audra. Žvelgdamas iš savo kajutės kraupau, nes bangos atrodė didžiulės kaip kalnai. Šįkart net ir užkietėję jūreiviai išsigando, o kapitonui teko iš peties paplušėti, kad nepaskęstume.

Matėme kitų laivų, kurių stiebai buvo nukirsti, kad nenulūžtų ir jų nepaskandintų. Girdėjau bocmaną ir šturmaną prašant kapitono padaryti tą patį. Kapitonas nenorėjo prarasti stiebų, bet neturėjo kitos išeities. Netrukus jūreiviai nukirto fokstiebę ir grotstiebę ir, deniui smarkiai linguojant, kuo skubiau išmetė juos už borto.

Turbūt jau įsivaizduojate, kaip prastai jaučiausi. Tačiau blogiausia dar laukė priešaky. Mūsų laivas buvo tvirtas, bet labai daug prikrautas, todėl bangos jį smarkiai sūpavo. Kartais kuris nors jūreivis riktelėdavo, kad tuoj apvirsim. Tarsi dar būtų maža rūpesčių, vidurnaktį vienas jūrininkas pranešė, kad korpusas įlūžęs ir triumas per keturias pėdas prisipildęs vandens. Visi buvo sušaukti prie siurblių. Ne kažin ką išmaniau apie laivavedybą, bet pumpuoti galėjau ne prasčiau už kitus vyrus, ir darbavausi negailėdamas jėgų. Tačiau, nors ir kaip sunkiai plušome, vandens lygis vis kilo, ir tapo aišku, kad laivas nugrims. Kapitonas iššovė salvę, šaukdamasis pagalbos; prieky plaukęs mažesnis laivelis surizikavo nuleisti irklinę valtį, kad mums pagelbėtų. Jie pasiėlgė nepaprastai drąsiai, bet valtis niekaip negalėjo priplaukti prie mūsų laivo, kol irklininkai iš visų jėgų irkluodami ir dėl mūsų statydami į pavojų savo gyvybę sugriebė mūsų virvę ir mes juos prisitraukėme. Galų gale sulipome į valtį, bet dabar ji nebegalėjo

grįžti prie savo laivo, taigi sutarėme pamėginti nusikapstyti iki kranto. Irkluodami ir stengdamiesi neapvirsti stebėjome graudų vaizdą, kaip mūsų laivą užlieja bangos. Negalėjau ramiai į tai žiūrėti.

Matėme krantą ir daug žmonių, pasiruošusių mums padėti, kai tik priartėsime, bet judėjome labai lėtai. Vis dėlto galų gale priplaukėme prie jų. Atsidūrėme netoli Jarmuto. Miestiečiai mus priėmė labai maloniai, apgyvendino, keli pirkliai net pasisiūlė nugabenti į Londoną ar atgal į Halą, jei tik panorėtume.

Gaila, kad man neužteko proto grįžti į Halą – būčiau laimingai parsirađęs namo. Deja, likimas lėmė taip, kad užsispyriau ir niekas nebūtų manęs permaldavęs. Anksčiau mane drąsinusį bičiulį, kuris buvo kapitono sūnus, apniko abejonės. Kai nusigavę į Jarmutą pirmą kartą pasišnekėjome, jis atrodė labai prislėgtas ir purtydamas galvą persakė iš tėvo išgirstus žodžius: „Jaunuoli, turėtum niekada nebeplaukti į jūrą – tai aiškus ženklas, kad tau nelemta tapti jūreiviu.“

– Na, pone, – paklausiau, – vadinasi, niekada nebeplauksi į jūrą?

– Jūra – mano pašaukimas, – atsakė jis, – bet tau ši kelionė buvo bandomoji, taigi dabar turi progą permąstyti savo ateitį.

Nežinojau, ką jam atsakyti. Netrukus mūsų keliai išsiskyrė ir aš jo niekada nebemačiau. Kišenėje turėjau pinigų, taigi nukakau į Londoną. Ten daug mažčiau, grįžti namo ar plaukti į jūrą. Parsirasti namo buvo gėda, baiminausi, kad kaimynai mane išjuoks. Taigi nusprendžiau įgyvendinti sumanymą ir pradėjau ieškotis tinkamo laivo.

2

NELAIMINGAS VERGAS

Pikta lemtis, dėl kurios pabėgau iš tėvų namų – ta pati lemtis, kuri kurstė paiką mano svajonę susikrauti turtų ir padarė mane kurčią visiems geriems patarimams – padovanojo man galimybę įsėsti į laivą, plaukiantį Afrikos krantų link.

Susipažinau su laivo kapitonu, kuris jau sykį buvo ten nuplaukęs, o kadangi kelionė atnešė didelį pelną, ruošėsi ją pakartoti. Išgirdęs, kad noriu pamatyti pasaulį, kapitonas pažadėjo priimti mane į laivą kaip kelionės bičiulį. Sutikau su jo siūlymu, nes kapitonas buvo sąžiningas ir tiesus žmogus.

Vėliau pasigailėjau, kad nepasisamdžiau jūreivių. Tiesa, būčiau sunkiai dirbęs, bet būčiau išmokęs buriuoti ir tapęs šturmanu, leitenantu, o gal net kapitonu. Tačiau likimas, kaip visada, man lėmė pasirinkti blogiausią dalį. Kišenėje turėjau pinigų, o ant kūno – dailių drabužių, taigi į laivą įsėdau kaip džentelmenas. Laive man nieko neteko dirbti, taigi nieko ir neišmokau.

Iš visų mano nuotykių ta vienintelė kelionė ir tebuvo laiminga – už tai turėčiau dėkoti savo nuoširdžiam ir doram bičiuliui kapitonui. Beje, jis mane neblogai pramokė matematikos ir supažindino su laivavedybos pagrindais. Iš jo sužinojau, kaip išlaikyti laivo kursą, kaip orientuotis pagal žvaigždes, trumpai tariant, mokiausi to, ką turi išmanyti jūreivis. Jam buvo smagu mane mokyti, o man patiko mokytis. Per šią kelionę tapau ir jūreivių, ir pirklių: parsigabenau penkis svarus ir devynias uncijas aukso dulkių, kurias Londone pardaviau už beveik 300 svarų.

Buvau pasiryžęs tapti pirkliu, bet, mano nelaimėi, bičiulis vos grįžęs namo pasimirė. Nusprendęs dar kartą leisti į panašią kelionę įsėdau į tą patį laivą, kurio kapitonas buvo tapęs šturmanas. Naujai įgytus turtus buvau palikęs saugoti savo draugo našlei.

Tai buvo nelaimingiausia kelionė, kokią tik kam nors yra tekę patirti. Laivui plaukiant Kanarų salų link, ryto brėkšmoje mus netikėtai ėmė persekioti turkų piratų laivas. Stengėmės pabėgti, bet buvo aišku, kad piratai greitesni, taigi ėmėme ruoštis mūšiu. Laive turėjome dvylika patrankų, o užpuolikai – aštuoniolika. Apie vidurdienį į mūsų denį įsiveržė šešiasdešimt vyrų, jie nedelsdami puolė pjaustyti ir kapoti bures ir virves. Mes gynėmės šautuvais, trumpomis ietimis, granatomis ir panašiais ginklais ir du kartus išvijome juos už borto. Tačiau mūsų laivas buvo apgadintas, trys vyrai žuvę, aštuoni sužeisti, taigi neturėdami kitos išeities pasidavėme. Piratai mus suėmė ir nugabeno į maurams priklausantį Salės uostą.

Mano įgulos draugai buvo nuvesti į imperatoriaus rūmus, o mane piratų laivo kapitonas pasiėmė kaip prizą ir, kadangi buvau jaunas ir miklus, tinkamas jo verslui, padarė savo vergu. Šitaip neįtikėtinais pasikeitus aplinkybėms, iš pirklio virtęs nelaimingu vergu, prisiminiau tėvo žodžius, kad pakliūsiu į bėdą ir nebus kam mane išvaduoti.

Naujojo šeimininko vedamas namo vyliausi, kad kitą kartą plaukdamas į jūrą jis pasiims ir mane. Sumečiau, kad anksčiau ar vėliau ispanų arba portugalų laivas nugalės piratus ir aš būsiu išlaisvintas. Tačiau ši viltis greitai žlugo, nes iškeliaudamas jis paliko mane namie prižiūrėti sodo, ir iš ten niekaip nebūčiau pabėgęs.

Tik po dvejų metų sulaukiau progos išsilaisvinti. Mano šeimininkas namie prabuvo ilgiau nei paprastai, bet porą kartų per savaitę išplaukdavo valtimi pažvejoti. Irkluoti visada imdavo mane ir kitą jauną vergą vardu Ksuris, nes mes gebėdavome jį kaip reikiant pralinksminti. Be to, paaiškėjo, kad man puikiai sekasi žvejoti, taigi jis vis dažniau mudu su Ksuriu išleisdavo į jūrą, prižiūrėjus tik vieno jo šeimos nario.

Vieną tokį ramų rytą pakilo labai tirštas rūkas. Krantas buvo ne toliau nei už pusės lygos, bet mes jo nebematėme ir net nebežinojome, kurioje jis pusėje. Praklaidžiojome visą dieną ir visą naktį, o rytą supratome, kad yrėmės tolyn į jūrą ir nutolome nuo kranto per dvi lygas, jei ne daugiau. Sėkmingai parsiradome namo, bet po šio nelaimingo įvykio šeimininkas nusprendė niekada nebeišleisti mūsų taip prastai aprūpintų. Jis įrengė valtyje nedidelę trikampę burę ir pasamdė dailidę valtį viduryje pastatyti kabiną. Kabina buvo ankšta ir žema, bet joje galėjo atsigulti šeimininkas ir vienas ar du vergai, be to, buvo pastatytas staliukas valgymui ir spintelės susidėti buteliams, jei jis nuspręstų

pasiimti gėrimų, taip pat duonai, ryžiams ir kavai. Šeimininkas ten netgi įdėjo kompasą.

Kartą jis nusprendė išplaukti pažvejoti su dviem ar trimis garsiais maurais. Išvakarėse prikrovė į valtį daugiau atsargų nei paprastai ir paliepė man paruošti tris muškietas, užtaisyti jas paraku ir šoviniais, jei jie užsimanytų dar ir pamedžioti. Viską suruošiau, kaip buvo liepta, ir ryte išplautoje ir sutvarkytoje valtyje laukiau svečių. Bet galiausiai šeimininkas atėjo vienas ir pasakė, kad svečiai atidėjo kelionę, nes turi skubių verslo reikalų. Kaip įprastai paliepė man su sargybiniu ir Ksuriu plaukti pažvejoti, nes tądien bičiuliai ketino pas jį vakarieniauti.

Staiga sumojau, kad galėčiau atgauti laisvę – juk savo žinioje turėsiu valtį. Šeimininkui nuėjus, puoliau ruoštis, tik ne žvejybai, o kelionei, nors dar nenumaniau, kur plauksiu. Tiesą sakant, apie tai net nemaščiau. Man terūpėjo dingti iš tos vietos!

Įkalbėjau mūsų sargybinių paimti dar maisto, paaiškinęs, kad būtų negražu suvalgyti šeimininko vaises. Sargybinis sutiko atgabenti nemažą krepšį džiovėsių ir tris ąsočius šviežio vandens. Aš į valtį slapčia įsinešiau didelį ryšulį naudingų daiktų: gabalą bičių vaško, virvelės, kirvį, pjūklą ir plaktuką. Visa tai mums vėliau labai pravertė, ypač vaškas, iš kurio dirbomės žvakes. Paskui išmėginau kitą gudrybę. Tariau mūsų sargybiniui:

– Mūsų šeimininko muškietos jau valtyje. Gal pasiimkime parako ir šovinių? Pasitaikius progai nušautume kelis paukščius vakarienei.

– Gerai sakai, – sutiko jis.

Ir tikrai sargybinis atnešė nemažą odinį maišelį, kuriame buvo pusantro svaro parako, taip pat penkis svarus šovinių, kelias kulkas, ir viską sukrovė į valtį. Šitaip apsirūpinę leidomės iš uosto žvejoti. Prie uosto vartų stovinčios tvirtovės įgula pažinojo mus ir nekreipė dėmesio. Nutolę nuo uosto daugiau nei per mylią nuleidome burę ir susiruošėme žvejoti. Nusivyliau, kad vėjas pučia iš šiaurės arba šiaurės rytų – jei būtų pūtęs pietys, tikrai būčiau pasiekęs Ispanijos krantus ir galiausiai nusigavęs iki Kadiso įlankos. Vis dėlto pasiryžau nepaisydamas vėjo krypties nešdintis iš tos baisios vietos, o visa kita palikti likimui.

Žvejoti nesisekė, tad po kiek laiko tariau sargybiniui:

– Nieko nebus, turim plaukti gilyn į jūrą ieškoti žuvies.

Šis, neįtardamas nieko bloga, sutiko ir, kadangi buvo valtys priekyje, iškėlė bures. Aš stovėjau prie vairalazdės, tad nuvairavau valtį tolyn nuo kranto, o tada sustabdžiau, lyg ruošdamasis žvejoti. Perdavęs vairalazdę Ksuriui, nuėjau į priekį, kur stovėjo sargybinis, ir apsimėčiau, kad kažko siekiu jam už nugaros. Staiga įrėmiau ranką jam į pilvą ir išstūmiau už borto. Jis tuoj pat išniro iš vandens, nes plukė kaip kamštis. Baiminausi, kad ims kabarotis į valtį, tad paėmiau šautuvą ir atkreipiau į jį.

– Klausyk, – tariau, – tu puikus plaukikas, o jūra rami, taigi krantą pasieksi. Jei ramiai plauksi kranto link, nepadarysiu tau nieko bloga, bet jei prisiartinsi prie valtys, peršausiu galvą, nes šiandien esu pasiryžęs atgauti laisvę.

Neturėdamas kitos išeities jis padarė, kaip sakiau: apsisuko ir ėmė irtis į krantą.

Nebuvau tikras, kad galiu kliautis berniuku prie vairalazdės, netgi svarsčiau, ar nevertėtų ir jo išmesti per bortą, bet nežinojau, ar jis gana gerai plaukia. Atsigręžęs į jį kreipiausi:

– Ksuri, jei pažadėsi būti man ištikimas, kartu leisimės į nuotykius; jei ne, teks ir tave išmesti į jūrą.

Berniukas nusišypsojo ir prisiekė, kad bus man ištikimas ir keliaus su mani mi nors ir į pasaulio kraštą. Išgavęs tokį pažadą leidausi į kelią.

3

KELIONĖ Į AFRIKĄ

Žinojau, kad jei kas ir mėgintų mus vyti, tikrai nepamanytų, jog keliaujame į pietus. Pietuose plytėjo pavojų kupinas laukinių kraštas. Taigi ten ir nuplaukiau, šiek tiek pasukęs valtį į rytus, kad matyčiau krantą. Pūtė stiprus, gairus vėjas, jūra buvo lygi ir rami, tad kitą dieną trečią valandą jau buvome už gerų pusantro šimto mylių į pietus nuo Salės. Šeimininkas niekaip nebebūtų mūsų pavijęs.

Vis dėlto į krantą nelipau, nes labai bijojau būti sučiuptas, taigi iškėlė burę plaukėme penkias dienas, kol nusprendžiau, kad galiu surizikuoti ir išlipti į krantą paieškoti šviežio vandens. Neturėjau supratimo, kuriame krašte atsidūriau ir kuri tauta jį valdo. Žmonių nemačiau ir netroškau pamatyti. Įsukome į upės žiotis, paplaukėme aukštyn ir ten nusprendžiau nakčiai nuleisti inkarą. Tačiau išgirdome tokį baisų laukinių žvėrių lojimą, riaumojimą ir kauksmą, kad vargšas vaikinukas vos nemirė iš baimės ir ėmė maldauti mane iki ryto nelipti į krantą.

– Gerai, Ksuri, – tariau jam, – nelipsiu. Bet dieną galime sutikti žmonių, kurie bus ne ką geresni už liūtus.

– Apšaudysim juos, – juokdamasis atsakė Ksuris, – ir priversim sprukti.

Ksurio patarimas buvo geras ir aš jo paklausiau. Tąnakt nesudėjome bluosto, nes po poros trejeto valandų išvydome daug įvairių didelių padarų (nežinojome, kaip jie vadinasi), artėjančių prie jūros kranto. Subridę į vandenį žvėrys ėmė pliuškentis ir taškytis, mėgaudamiesi vėsa. Tokio siaubingo riaumojimo ir stūgsmo gyvenime nebuvo girdėjęs. Dėl viso pikto iššoviau iš šautuvo, kad koks nors žvėris nesumanytų priplaukti prie valtės. Pamačiau, kad tie padarai veikiausiai niekada nėra girdėję šūvio. Supratau, kad tamsoje pernelyg pavojinga

lipti į krantą, ir svarsčiau, kaip tai reikės padaryti dieną. Pakliūti į rankas laukiniams būtų ne ką geriau, nei susidurti su liūtais ir tigras.

Tačiau mums žūtbut reikėjo gauti geriamo vandens, nes valtyje jo turėjome vos pintą. Ksuriis pasišovė išlipti į krantą, surasti vandens, prisemti ąsotį ir parnešti man. Paklausiau jo, kodėl nori eiti ir kodėl, jo manymu, aš turėčiau likti valtyje. Berniukas atsakė taip nuoširdžiai, kad aš jį dar labiau pamilau.

– Jei ateitų laukiniai, jie suėstų mane, o tu pabėgtum, – paaiškino jis.

– Gerai, Ksuri, – tariu, – eisime abu. Jei pasirodytų laukiniai, mes juos nušautume, ir jie nė vieno iš mūsų nesuėstų.

Taigi daviau Ksuriui gabalėlį duonos pavalgyti, paskui priplaukėme prie kranto tiek, kiek mums atrodė išmintinga, ir išbridome nešini dviem ąsočiais.

Nenorėjau nutolti nuo valtios, baimindamasis, kad upe gali atplaukti laukinių kanojos, bet berniukas maždaug už mylios nuo kranto pamatė žemumą ir ten radome gėlo vandens. Laukinių vis dar nesutikome.

Palei šiuos krantus jau buvau plaukiojęs, tad puikiai žinojau, kad Kanarų salos ir Žaliojo Kyšulio salos yra netoli žemyno. Deja, neturėjau žvaigždžių stebėjimo prietaisų ir negalėjau nustatyti, kurioje mes platumoje, taigi nenutuokiau, kur jų ieškoti. Vyliausi, kad plaukdamas pakrante pasieksiu vietoves, kuriose lankosi anglų pirkliai, sutiksiu kokį nors jų laivą ir įsiprašysiu, kad mus paimitų.

Spėjau, kad esame krašte tarp Maroko imperatoriaus valdų ir Afrikos genčių žemių – dykose, negyvenamose vietose, kur gali sutikti tik laukinių žvėrių. Gentys, bijodamos maurų, paliko šias žemes ir pasitraukė toliau į pietus, o maurai nusprendė, kad čia gyventi neverta, nes per daug pavojingų plėšrūnų. Vos ne šimtą mylių dienomis matydavome tik negyvenamas žemes, o naktimis girdėdavome laukinių žvėrių kauksmą ir riaumojimą.

Dešimt dvylika dienų plaukėme į pietus, kukliai gyvendami iš senkančių savo atsargų, į krantą išlipdami tik tada, kai prireikdavo susirasti gėlo vandens. Norėjau pasiekti Gambijos arba Senegalo upę, kur vyliausi sutikti kokį nors europiečių laivą. Žinojau, kad pro ten laivai iš Europos plaukia į Gvinėją, Braziliją ar Rytų Indiją, ir kad mums būtinai reikia sutikti kokį nors laivą, antraip pražūsime.

Po kiek laiko priplaukėme gyvenamą kraštą. Gal kokius tris kartus matėme nuo kranto į mus spoksančius žmones. Iš ginklų jie turėjo tik ietis, taigi aš prisiartinau prie kranto ir kaip sugebėjau ženklais pasikalbėjau su jais. Kai parodžiau, kad noriu valgyti, jie mostais liepė sustabdyti valtį ir pavaizdavo, kad atneš man mėsos. Nuleidau viršutinę burės dalį ir ėmiau laukti. Greičiau nei po pusvalandžio du iš jų grįžo nešini dviem vytintos mėsos bryzais, kažkokiais grūdais ir keliais ąsočiais vandens. Labai apsidžiaugėme dovanomis, tik nenutuokėme, kaip jas pasiimti, nes nenorėjau rizikuoti ir švartuotis krante, o ir jie prisibijojo mūsų. Galiausiai vyrai prinešė maistą prie vandens, atsitraukę palūkėjo, kol viską susikrovėme į valtį, tada vėl prisiartino. Mes ženklais padėkojome, nes neturėjome, kuo jiems atsilyginti, ir išplaukėme.

Vienuolika dienų sėkmingai plaukėme iškėlę burę. Prie kranto nesiartinome, nes nebuvo reikalo. Vieną rytą prie vairalazdės stovintis Ksuris sušuko:

– Laivas! Laivas su bure!

Iškart sumečiau, kad tai portugalų laivas. Visu greičiu nuplaukiau prie jo, tikėdamasis pasikalbėti su jūreiviais. Šie veikiausiai pamatė mus pro jūrinį žiūroną, nes nuleido bures ir sustojo. Ko gero, pamanė, kad esame išsigelbėję iš sudužusio laivo.

Vyrai portugališkai, ispaniškai ir prancūziškai paklausė, kas aš toks, bet nemokėjau nė vienos jų kalbos. Galiausiai į mane kreipėsi škotas jūreivis. Aš jam pasakiau, kad esu anglas, pabėgęs iš maurų vergovės ir plaukias iš Salės uosto. Jūreiviai mus pasikvietė į laivą ir labai maloniai priėmė.

Nepaprastai džiaugiausi, kad išsigelbėjau. Nedelsdamas visą savo turtą pasiūliau laivo kapitonui, bet jis pasielgė labai kilniai ir nieko neėmė.

– Išgelbėjau tau gyvybę negalvodamas apie atpildą, nes norėčiau, kad ir su manimi taip būtų elgiamasi. Be to, mes plaukiame į Braziliją, nuo kurios iki tavo namų ilgas kelias. Jei pasisavinčiau viską, ką turi, mirtum badu, taigi aš atimčiau ką tik išgelbėtą gyvybę. Ne, ne, seignior inglese, aš tave nuplukdysiu už dyką, o tu už savo daiktus įsigysi maisto, pastogę ir galop grįši namo.

Jis paėmė saugoti mano turtą ir jį kruopščiai surašė, kad po kelionės atgautčiau visut viską, netgi tris molinius ąsočius.

Mano valtį jis pasiūlė nupirkti laivui ir paklausė, kiek už ją prašau. Atsakiau, kad jis ir taip buvo labai dosnus, taigi už valtį galįs atsilyginti taip, kaip jam patinka. Kapitonas pažadėjo Brazilijoje parašyti raštelį, pagal kurį man būtų išmokėta aštuoniasdešimt pesų. Laivui reikėjo tarno ir jis paklausė, ar galėtų šias pareigas pasiūlyti Ksuriui. Berniukas sutiko ir liko jam tarnauti.

Po dvidešimt dviejų dienų mes nukakome į Braziliją ir aš susimąščiau, ką toliau daryti. Kapitonas už kelionę nieko neėmė ir mielai nupirko viską, ką tik norėjau parduoti. Išpardavęs savo nuosavybę gavau maždaug du šimtus dvidešimt pesų ir su tais pinigais išlipau į krantą.

ŽODYNĖLIS

Apsistočiau pas vieną dorą žmogų, turintį ingenio (plantaciją ir cukraus fabriką). Kurį laiką gyvenau pas jį, taigi viską sužinojau apie cukranendrių auginimą ir cukraus gamybą. Matydamas, kaip gerai gyvena plantacijų savininkai, kokie jie turtingi, nusprendžiau ir pats imtis šio verslo. Prisiirkau žemės už visus savo pinigus. Kapitonas prieš išvykdamas pasišiūlė pristatyti laišką Anglijoje gyvenančiai našlei, saugančiai mano pinigus. Paprašiau jos, kad atsiųstų man į Braziliją pusę sumos – jei per kokią nors nelaimę pinigai nepasiektų manęs, dar turėčiau Anglijoje atsargą. Laiške išsamiai papasakojau jai, kaip vergavau, paskui pabėgau ir jūroje susipažinau su kapitonu portugalų. Ji ne tik atsiuntė man pinigus, bet ir iš savo kišenės padovanojo kapitonui labai gražią dovaną už tai, kad buvo man toks geras.

Pinigai iš Anglijos mane pasiekė prekių pavidalu. Tai buvo įrankiai ir plantacijoje reikalingi geležies dirbiniai, taip pat angliški drabužiai, medžiagos, gelumbė ir kiti Brazilijoje itin vertinami ir trokštami dalykai. Labai lengvai juos pardaviau ir uždirbau keturiskart daugiau, nei jie iš

pradžių kainavo. Tapau gerokai turtingesnis už daugelį savo kaimynų.

Kitąmet savo paties žemėje užauginau tabako, jį gerai išdžiovinau, suvyniojau į penkiasdešimt ritinių po šimtą svarų ir ėmiau laukti iš Lisabonos grįžtančios flotilės.

Pamažu susitvarkiau gyvenimą, bet kartais pagalvodavau, kad tą patį galėjau padaryti ir Anglijoje, apsuptas draugų ir giminių. O dabar dėl netikusių savo sprendimų turėsiu gyventi už penkių tūkstančių mylių, tarp svetimųjų. Kartais pasijusdavau vienišas, lyg išmestas į kokią negyvenamą salą. Pagalba man būtų praverčiusi ir aš labai gailėjausi, kad šalia nebėra Ksurio.

Dabar prisimindamas tuos jausmus susimąstau, ar tik negundžiau likimo paruošti man dar didesnių išbandymų. Manau, jei būčiau ir toliau ramiai gyvenęs, slogutis būtų praėjęs ir aš būčiau tapęs laimingas ir turtingas. Tačiau galvoje sukosi neįgyvendinami sumanymai ir užmojai, o tai dažnai sujaukia protą net ir geriausiems verslininkams. Vis dar savo noru ieškojau sunkumų.

Suvokiau, kad esu nepatenkintas, nekantrauju palikti laimingą ir tur-

tingą gyvenimą naujoje klestinčioje plantacijoje ir pasiduoti neapgalvotam, paikam nuotykių troškimui, nugramzdinsiančiam mane į tokias vargo gelmes, į kokias dar joks žmogus nebuvo nusileidęs.

Brazilijoje pragyvenau ketverius metus. Ne tik išmokau kalbą, bet ir tarp plantacijų savininkų susiradau daug bičiulių. Papasakojau jiems apie savo keliones į Afrikos pakrantę ir apie tai, kaip sėkmingai ten galima karoliukus, žaislus, peilius, žirkles, kirvius, stiklą ir panašius daiktelius išsikeisti į aukso dulkes ir dramblio kaulą. Vieną dieną jie trise atėjo pas mane ir pasakė daug galvoję apie tai, ką jiems kalbėjau, ir norį pateikti man slaptą pasiūlymą. Prisaikdinę mane tylėti jie pasakė ketiną išsiųsti laivą į Afriką ir susikrauti turtų. Trumpai tariant, jie norėjo žinoti, ar imčiausi prekiauti Afrikos krante; už tai pasiūlė lygią dalį pelno.

Iš prigimties buvau linkęs griauti savo gyvenimą, tad neatsispyriau šiam pasiūlymui, kaip kad pirmą kartą neatsispyriau kvailoms savo svajonėms ir atmečiau gerą tėvo

patarimą. Pasakiau jiems, kad mielai imsiuosi darbo, jei jie kelionės metu prižiūrės mano plantaciją. Jie visi pažadėjo tai daryti ir aš surašiau oficialų testamentą, pagal kurį man mirus plantacija ir visi turtai atitektų laivo kapitonui, išgelbėjusiam man gyvybę. Kapitonas turėtų pusę turto pasilikti sau, o kitą pusę nusiųsti į Angliją.

Trumpai sakant, kaip įmanydamas pasirūpinau, kad mano plantacija toliau duotų pelną. Jei būčiau pasitelkęs bent pusę savo sveiko proto ir pasvarstęs, kodėl leidžiuosi į tokią kelionę, būčiau supratęs, kad tikrai neverta palikti tokį pelningą verslą ir leistis į pavojų kupiną jūrą.

Tačiau aš nenustygau vietoje ir klausiau širdies, o ne proto balso. Laivas buvo paruoštas, kroviny suneštas ir aš įsėdau į jį 1659 metų rugsėjo pirmą dieną, praėjus lygiai aštuoneriems metams nuo tada, kai pabėgęs iš namų išplaukiau iš Halo.

Mūsų laive buvo šešios patrankos ir keturiolika vyrų, neskaičiuojant kapitono, jo tarno ir manęs paties. Kroviny buvo nedidelis, gabenome

DANIELIS DEFO (APIE 1660 M.–1731 M. BALANDIS)

tik prekybai su afrikiečiais tinkamus niekniekius.

Tą pačią dieną, kai įsėdau į laivą, pakėlėme bures ir pakrante leidomės į šiaurę, ketindami pakilti iki dešimto ar dvylikto platumos laipsnio, o tada pasukti Afrikos kranto link. Oras buvo labai palankus, tik iki pat Kabo de Santo Agostinjo baisiai kepino. Pasiekę kyšulį pasukome į jūrą ir žemė pradingo iš akių.

Po dvylikos dienų mus netikėtai ištiko baisus viesulas arba uraganas. Jis kilo pietryčiuose, slinko į šiaurės vakarus, paskui pasuko į šiaurės rytus. Vėjas buvo toks stiprus, kad nieko negalėjome padaryti, taigi plaukėme ten, kur mus ginė vėtra ir likimas. Turbūt nereikia nė sakyti, kad kasdien baiminausi būti užlietas bangos; tiesą sakant, niekas laive nesitikėjo išlikti gyvas. Tarsi dar būtų maža nelaimių, vienas mūsų vyras mirė nuo karštligės, o tarną ir kitą jūreivį bangos nusviedė už borto ir paskandino.

Maždaug dvyliktą dieną vėjas aprimo ir kapitonas pagal žvaigždes šiaip ne taip nustatė mūsų padėtį. Paaiškėjo, kad esame prie Gvianos krantų, šiaurinėje Brazilijos pusėje. Buvome praplaukę Amazonę ir artėjome prie Orinoko upės, paprastai vadinamos Didžiąja. Kapitonas pasiūkė mane pasitarti, kur plaukti, nes laivas buvo gerokai apgadintas ir leido vandenį. Jis pats mielai būtų sukęs prie Brazilijos krantų.

Aš griežtai paprieštaravau. Kartu peržiūrėję Amerikos pakrančių žemėlapius pamatėme, kad iki pat Karibų salų nėra gyvenamų žemių, tad nusprendėme plaukti į Barbadosą, kurį lengvai pasiektume per penkiolika dienų. Prieš vykstant į Afriką mums būtinai reikėjo pasiremontuoti laivą ir patiems atsigauti.

Pakeitėme kursą, bet likimas mums ir toliau buvo nepalankus: ištiko antra audra. Ji mus nunešė į vakarus labai toli nuo bet kokios civilizacijos. Net jei būtume sveiki nusigavę iki kranto, mus veikiausiai būtų suėdę laukiniai, taigi namo vis tiek nebūtume grįžę.

Vieną ankstų rytą, vėtrai tebesiautėjant, o mums sielvartaujant, jūreivis sušuko:
– Žemė!

Išbėgome iš kajutės, vildamiesi išsiaiškinti, kurioje pasaulio vietoje atsidūrėme, ir staiga laivas rėžėsi į smėlėtą sėklių. Mus užliejo tokia banga, kad jau manėme pražūsią. Sugužėjome atgal į kajutę slėptis nuo baisių purslų ir putų.

Niekada to nepatyrusiam žmogui sunku įsivaizduoti, kokie jausmai apima panašiomis aplinkybėmis. Mes nenutuokėme, kur esame, ir į kokį kraštą buvome atbloškėti: į salą, į žemyną, į gyvenamą ar negyvenamą žemę. Vėjas tebesiautėjo ir mes baiminomės, kad jau po kelių minučių laivas subyrės į šipulius. Sėdėjome, žiūrėjome vieni į kitus ir

Ar kada galvojai, kas nutiktų, jei atsidurtum negyvenamoje saloje? Galbūt vien ši mintis kelia šiurpą, o galbūt atrodytų visai įdomu pabėgti nuo visų ir nuo visko.

O štai Robinzonas Kruzas niekada apie tai nesusimąstė. Jam tiesiog vieną dieną taip nutiko. Ir taip jaunuolis iš Anglijos, svajojęs tapti jūreiviu ir keliautoju, turėjo išmokti susirasti maisto, pasistatyti būstą, medžioti, kovoti ir dar daugybę naudingų dalykų, kad galėtų išgyventi vienui vienas tolimoje saloje. Robinzonas Kruzas visuomet troško nuotykių, tačiau nė nesapnavo, kad tai, ką jam teks patirti, pranoks net įspūdingiausias keliautojų pasakojimus.

Ši knyga – pasaulio literatūros klasika ir nuotykių romanas, ištisoms kartoms keliantis nuostabą ir susidomėjimą.

Tuo pačiu tai ir patarimų pilnas išgyvenimo laukinėmis sąlygomis vadovas bei žmogaus charakterio studija, atskleidžianti, kokias negandas galima įveikti, jei net sunkiausių akimirką nenuleisi rankų ir nepasiduosį niūrioms mintims.

www.niekorimto.lt

Užsuk, net jei tu ir ne vaikas

ISBN 978-609-441-682-8

9 786094 416828